

Oponentský posudek

Jiří Žůrek

JAN HOJDA. *Muž a žena v próze Jaroslava Durycha. Hledání teologicko-antropologického smyslu* [disertační práce]. JČU v Českých Budějovicích, 2010.

Jan Hojda se rozhodl podrobit zkoumání vztah muže a ženy v prózách J. Durycha z pohledu teologické antropologie. Po vymezení cíle práce (srov. zejména s. 10) a po úvaze o metodě (s. 14-25) se v první kapitole (s. 27-64) věnuje představení kontextu Durychova života a díla, ve druhé kapitole (s. 65-94) zasazuje své bádání do rámce dosavadní interpretační tradice. Následující tři kapitoly (s. 95-202) tvoří jádro předložené disertace. V nich se uspořádaně předkládají sledované motivy a připravuje se půda pro závěrečnou teologickou interpretaci (s. 203-220). Svazek uzavírá soupis pramenů a použité literatury (s. 221-227).

Kritické zhodnocení disertační práce provedu v následujících krocích: a) formální a jazyková hlediska, b) obsahová kritéria a celkový přínos práce, c) náměty k diskuzi.

a) Formální a jazyková hlediska

Lze s povděkem konstatovat, že předložená práce vykazuje nadprůměrnou jazykovou kvalitu jak po stránce pravopisu, tak stylisticky. I po formální stránce vyhovuje požadavkům kladeným na vědecká pojednání. Rozsahem (267 normostran, 229 tiskových stran) odpovídá zvyklostem i studijnímu řádu. Struktura je naprosto přehledná, dělení na kapitoly a podkapitoly je funkční, uspořádání látky se jeví logické. Citace a odkazy pod čarou jsou účelné, dodržují se obvyklá citační pravidla. Disertace obsahuje všechny povinné náležitosti jako seznam zkratk, český i cizojazyčný abstrakt, soupis použité literatury, i když zde by zřejmě bylo vhodné graficky oddělit „prameny“, tj. díla Durychova, od „ostatní“ použité literatury. Pro případnou publikovanou verzi práce by však bylo nutno přičinit alespoň jmenný rejstřík a možná také rejstřík citovaných míst Durychových próz. Úhledná typografická úprava usnadňuje vnímání textu, jakkoli delší (několikařádkové) citáty mohly být ještě graficky odděleny odsazením.

Uvedené formální kvality spolupůsobí, že oko hladce plyne z řádku na řádek, ze stránky na stránku a rozum snadno vnímá obsah sdělení. Přímočarost postupu myšlenek od úvodu k závěru a soudržnost zřetězení jednotlivých úsudků je – řekl bych – přímo okouzlující.

Jediné, co z formálního hlediska poněkud schází, je onen moment v závěru, kdy výzkumník po dosažení vrcholu svého snažení s pomocí získaného nadhledu přehlíží pomyslnou krajinu, která se před jeho zrakem otevřela, což by mu mělo poskytnout možnost zasadit dosažené výsledky do širšího kontextu vlastní vědecké disciplíny a také vytyčit další pravděpodobný směr bádání. Toto se však do jisté míry předjímá v úvodu, kde právě takovou úvahu nalezneme (srov. zejména s. 12).

b) Obsahová kritéria a celkový přínos práce

Za povedenou považuji 1. kapitolu, kde se podařilo ve zkratce vystihnout kontext Durychova díla. Rovněž 2. kapitola nezapře výbornou orientaci autora v oblasti durychovských studií. Vlastní stať (kapitoly 3-5) svědčí nejen o důkladné znalosti Durychova díla, ale především o autorově schopnosti kritické práce s primárními prameny, přesvědčivě dokládá kompetenci v oblasti vědecké analýzy a syntézy, jakož i schopnost patřičné selekce a rozvržení látky. Cíle výzkumu jsou v úvodu dobře zvyšlovněné, argumentace podložená, v závěru je pak jasně vyjádřeno, čeho se badatelským úsilím dosáhlo. Za zásadní přínos považuji metodologickou úvahu na s. 14-25. Zde můžeme být naprosto spokojeni.

Avšak zcela nespokojení naopak musíme být, hledáme-li – bohužel marně – představení teologických východisek práce. Autor je shrnuje vlastně jedinou větou (srov. s. 12) a jediným odkazem na několik vyjmenovaných autorů a děl, případně církevních dokumentů (srov. pozn. pod čarou č. 7 na s. 12), což shledávám naprosto nedostatečným, a vůči čtenáři přímo bezohledným. V práci zřetelně chybí kapitola věnovaná uvedení do vybraných témat teologické antropologie, v níž by autor představil naukové prvky, z nichž ve své interpretaci vychází a k nimž se v závěru vztahuje. Pro případnou publikovanou verzi bych bezpodmínečně uložil úkol toto uvedení vypracovat. Jestliže autor označuje za svůj „referenční rámec“ dílo např. W. Kaspera nebo C. V. Pospíšila, měl zároveň předložit, které vědecké teorie těchto autorů shledal nosnými pro své vlastní bádání, a dále jaký je kontext či geneze zvolených teologických pojmů a koncepcí.

Nesmíme ztratit ze zřetele, že doktorská práce není jen samostatným a originálním badatelským výkonem, ale také školním cvičením, v němž má diplomand prokázat znalost stavu poznání v oboru, který si zvolil za svou specializaci, přičemž v našem případě tímto zaměřením je „teologická antropologie a etika“ (srov. titulní list práce). Toto nám bohužel zůstal doktorand dlužen. Nejsem si proto jist, zda má zcela pravdu, když na s. 205 přiznává, že v předchozích kapitolách byl teologický smysl rozebíraných próz pouze „naznačován,

např. užíváním některých termínů či formulací obvyklých v teologii“. Možná totiž dosud činil ještě méně, totiž naznačoval onen smysl pouze používáním některých termínů či formulací obvyklých v obecné náboženské (potažmo křesťanské) mluvě, kde významy teologických pojmů ještě nenabývají přesně vědecky vymezeného obsahu (srov. často se objevující pojmy jako zaměření k nekonečnu, setkání s neznámou mocí, se svrchovanou či tajemnou absolutní mocí, hovoří se o absolutním či eschatologickém soudu, o mostu mezi Bohem a člověkem, o cestě k počátku, o božím synovství, a nezvykle též o božím dcerovství, o dědičném hříchu apod.). Bez úvodu do určitého systému teologické antropologie a jejích specifických pojmů se totiž zdá, jako by tyto termíny byly vypůjčeny z jakési autorem ne zcela reflektované religionistické teorie (snad z fenomenologie náboženství?, na některých místech je totiž zmiňován Eliade) a aplikovány na Durychovy prózy, aby později v závěru byly využity pro teologickou interpretaci.

Je však jisté, že teologizujících motivů výrazně přibývá v 5. kapitole (zejména v poznámkách pod čarou) a vlastní teologická práce se pak provádí v závěru. Tento postup od vágního k přesnějšímu vyjadřování tak může být koneckonců autorovou strategií, která vskutku má určitou přesvědčivost. Nemohu se však zbavit dojmu, že v teologickém vědeckém pojednání působí tento postup do jisté míry rušivě.

c) Náměty k diskuzi

Bývá zvykem, že oponent na závěr pokládá kandidátovi nějaké otázky do diskuze. Tedy bychom se v souladu se shora řečeným mohli tázat, zda a jak se v dějinách teologie proměňovalo teologické hodnocení vztahu muže a ženy (a ke kterému pojetí má blízko Durychovo dílo) a spolu s tím bychom se měli dotazovat, jakými proměnami procházelo zejména v katolické teologii posledního století téma „nadpřirozeného určení člověka“, což je vlastně základní teologické téma, ke kterému se autor disertace upíná, nicméně je zřejmé, že právě onu „otevřenost lidské přirozenosti vůči nadpřirozenému naplnění“ lze chápat a teologicky vykládat různým způsobem, který má ovšem zásadní význam pro podobu teologické antropologie (a *de facto* celého teologického systému) toho kterého myslitele.

Celkové hodnocení práce

Disertace Jana Hojdy se zabývá dosud nezpracovaným tématem a bezesporu přináší nové poznatky. Dokonce nabízí vlastní metodologický přístup pro teologickou analýzu umělecké prózy, což pokládám za zcela původní a zásadní přínos. Nedostatky spatřuji v ne zcela dostatečném objasnění a vymezení některých teologických pojmů, kterými se autor vyjadřuje. Dílo však celkově splňuje nároky kladené na vědecká pojednání pro získání akademických titulů. Student prokázal schopnost samostatné vědecké a výzkumné činnosti (srov. Studijní a zkušební řád JČU, čl. 42, bod 1). Doporučuji proto předloženou doktorskou práci k obhajobě.

20.8.2010